

Asiantuntijakuuleminen 27.5.2009

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhönpaluun edistämisestä (HE 72/2009 vp)

VATES-säätiö yhtyy hallituksen esityksen näkemyksiin siitä, että erillislaki on tarpeellinen edistämään työkyvyttömyysetuuksilta työhön palaamista ja siirtymistä ja että eläkkeen leppäämäänjättämisoikeus laajenee koskemaan myös työeläkejärjestelmää.

VATES-säätiö on koko toimintansa ajan vaikuttanut aktiivisesti siihen, että vammaisilla, pitkäaikaissairailta ja osatyökykyisillä henkilöillä olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet työllistyä palkkatyösuhteisiin ja saada yhdenvertaiset palvelut työllistymisensä edistämiseksi ja tukemiseksi kuin mitä muilla kansalaisilla on.

Toivomme kuitenkin, että valiokunnassa kiinnitettäisiin huomiota seuraaviin lakiesityksen kohtiin, jotka ovat kansalaisten yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon kannalta keskeisiä:

1. Ehdotettu 600 euron ansaintaraja ei paranna Kansaneläkelain perusteella täyttä työkyvyttömyysetuutta saavan asemaa

Hallituksen esityksen ehdotettua 600 euron ansaintarajaa VATES-säätiö pitää ehdottoman riittämättömänä, vaikka se parantaisikin niiden henkilöiden asemaa, jotka aikaisemmin ovat joutuneet tyytymään vielä alhaisempaan ansaintatasoon menettämättä eläke-etuuttaan.

Jo vuodesta 1999 Kansaneläkelain mukaan täyttä työkyvyttömyyseläkettä saavilla henkilöillä on ollut oikeus ansaita 588,66 euroa kuukaudessa. Jos vuodesta 1999 olleeseen ansaintarajaan haluttaisiin tehdä edes indeksitarkistus, tulisi ansaintarajan olla selvitysmies Mika Vuorelan mukaan 700 euroa kuukaudessa.

Esityksessä 600 euron ansaintarajaa perustellaan sillä, että eläkkeen ja palkan yhteenlaskettu ansio ei saa ylittää muiden eläkkeiden keskitasoa (työkyvyttömyyseläkkeensaajien keskieläke 882 euroa ja vanhuuseläke 971 – 1.507 euroa). Tämä vertailu ei kuitenkaan ole perusteltu. Myös näillä kohderyhmillä on oikeus ansaita palkkatuloja eläkkeen päälle.

Miksei siis sellaiselle kohderyhmälle, joka on jo muutenkin vaikeimmassa asemassa työllistymisen suhteen, voisi tarjota mahdollisuutta parantaa toimeentuloaan nimenomaan palkkatyöllä ja nostaa sitä lähemmäksi muiden, ei-vammaisten ja pitkäaikaissairaiden tasoa.

Täyttä kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä saavia oli 2008 lopussa 54 000 henkilöä.

Alhainen tuloraja ei mahdollista osa-aikatyön tekemistä, toisaalta kokoaikainen työskentely ei ole aina mahdollista henkilön vamman tai sairauden vuoksi

Esitetty 600 euron ansaintaraja ei käytännössä mahdollista osa-aikatyön tekemistä ilman eläkkeen lepäämään jättämistä, mikäli työstä maksetaan työehtosopimuksen mukaista palkkaa.

Jos jättää eläkkeen lepäämään tulorajan ylittyessä, pitäisi pystyä lähes kokoaikaiseen työskentelyyn yltääkseen aikaisempaan tulotasoonsa. Tämä ei taas aina ole mahdollista henkilön vamman tai sairauden vuoksi.

Toisaalta ne KEL:n työkyvyttömyyseläkettä saavat, jotka jo ovat työssä, joutuvat eläkkeen lepäämäänjättämisen pelossa vähentämään työaikaansa yleisen palkkatason noustessa. Tämä ehkäisee vammaisten ihmisten mahdollisuuksia edetä omassa työssään.

Ansaintarajan korottaminen ei lisäisi kustannuksia vaan vähentäisi eriarvoisuutta

Korkeampi ansaintaraja ei toisi valtiolle lisämenoja vaan päinvastoin toimisi vammaisten ja pitkäaikaissairaiden työllistymisen kannustimena ja työelämäkynnystä madaltavana elementtinä, joka mahdollistaisi työn tekemisen ja eläkkeellä olemisen joustavan vaihtelun työkyvyn mukaan.

Lisäksi korkeampi ansaintaraja todennäköisesti vähentäisi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoperiaatteiden vastaista avotyötä, joka koskettaa ennen kaikkea kehitysvammaisia henkilöitä. Avotyössä henkilö työskentelee tavallisella työpaikalla, mutta ei saa työstään palkkaa eikä työsuhteen muita etuja. Suomessa oli vuonna 2005 noin 2300 kehitysvammaista avotyöntekijää, joille ansaintarajan nosto tarjoaisi mahdollisuuden oikeudenmukaiseen palkkatyöhön.

Nostamalla ansaintaraja edes osa-aikatyöstä saatavan minimipalkan tasolle edistettäisiin etenkin nuorten, mutta myös muiden vammaisten ja pitkäaikaissairaiden ihmisten työllistymistä palkkatyösuhteisiin.

2. Ylin vammaistuki ei ole ansiota, vaan välttämätön tuki kompensoimaan vammasta tai sairaudesta aiheutuvia ylimääräisiä kustannuksia

Nykyinen lakiesitys lähtee oletuksesta, että koska osalle eläkkeen lepäämään jättävistä henkilöistä tulisi oikeus ylimpään vammaistukeen eli 387,26 euron lisäetuuteen kuukaudessa, kannustaisi tämä jättämään eläke lepäämään.

Kyseinen etuus ei kuitenkaan ole palkkaan tai eläkkeeseen verrattavissa ansioihin sidottua tuloa, vaan sosiaaliturvaetus, joka on tarkoitettu kompensoimaan vammasta tai sairaudesta aiheutuvia ylimääräisiä kustannuksia, jotka ovat usein huomattavia. Vammaistuki ei siis ole palkkaan verrattavissa oleva etuus, jonka vammaisen tai pitkäaikaissairas henkilö voisi käyttää niukan elintasonsa nostamiseen.

Suuri osa mielenterveyskuntoutujista jäisi vaille ylintä vammaistukea

Kelan tilastollisen vuosikirjan mukaan vuonna 2007 eläkkeensaajan hoitotukea sai 27 000 mielenterveyskuntoutujaa. Tämä on alle 30 % kaikista mielenterveyssyistä työkyvyttömyyseläkkeellä olevista henkilöistä. Eläkkeen lepäämäänjättämistilanteessa mielenterveyskuntoutujista jopa 70% jäisi ilman ylintä vammaistukea.

3. Kansaneläkelain perusteella maksetun työkyvyttömyyseläkkeen lepäämäänjättämijärjestelmän osittainen heikkeneminen

Esityksessä heikennetään nykyistä KEL:n perusteella maksetun täyden työkyvyttömyys-etuuden lepäämäänjättämissäännöstä lyhentämällä lepäämäänjättämisaika viidestä kahteen vuoteen. Esityksen perusteluna mainitaan Kansaneläkelaitoksen selvitys, jonka mukaan eläkkeen lepäämisaika on ollut yleensä yhdestä kahteen vuotta.

Haluamme kuitenkin kiinnittää huomion Kansaneläkelain mukaan eläkkeen lepäämään jättäneiden henkilöiden hyvin pieneen lukumäärään, joka Mika Vuorelan selvityksen mukaan (2008) oli 127 henkilöä. Näkemyksemme mukaan näin pienen joukon kokemuksen tarkastelu ei ole riittävä perustelu heikentää nykyistä järjestelmää esityksen mukaisesti.

Nyt ehdotettu lepäämäänjättämisaajan lyhentäminen tullee ylläpitämään henkilöiden epävarmuutta lähteä kokeilemaan työelämään siirtymistä, ei edistämään sitä. Lyhyt lepäämäänjättämisaika on erityisen ongelmallinen KEL:n täyttä työkyvyttömyyseläkettä saavien näkökulmasta, koska heillä ei ole aikaisempaa työelämäkokemusta toisin kuin työeläkettä jo ansainneilla henkilöillä.

VATES-säätiö esittää, että ansaintarajaa nostetaan vähintään 700 euroon edistämään kaikkein vaikeimmassa työmarkkina-asemassa olevien vammaisten ja pitkäaikaissairaiden sekä osatyökykyisten henkilöiden työllistymistä palkkatyösuhteisiin.

Esitämme myös, että säilytetään hallituksen esitys kolmen kuukauden minimiajasta eläkkeen lepäämäänjättämiseksi. Ehdotamme hallituksen esityksestä poiketen, että säilytetään aikaisempi viiden vuoden lepäämäänjättämisoikeus niillä henkilöillä, jotka saavat työkyvyttömyyseläkettä Kansaneläkelain mukaan.

Helsingissä 26.5.2009

Marjatta Varanka
toimitusjohtaja
VATES-säätiö

Pauliina Lampinen
kehittämispäällikkö
VATES-säätiö